

SEZONA 2019/2020

Koščki svetlobe

SIMON LONGMAN

Vsebina

- 7 EVA MAHKOVIC **Brezupna. Mislim, da moram slišat, kako rečeš, da sem.**
- 15 ANJA KRUŠNIK CIRNSKI **Izgubljene duše v morju življenja**
- 21 LARA PAUKOVIČ **Poskus vzpostavljanja izgubljene bližine**

SIMON LONGMAN

Koščki svetlobe

Sparks, 2018

Drama

Prva slovenska uprizoritev

Premiera 12. marca 2020

Prevajalka in dramaturginja **Eva Mahkovic**

Režiserka **Barbara Zemljič**

Scenografka **Urša Vidic**

Kostumografka **Tina Bonča**

Avtorja glasbe **Davor Herceg** in **Sašo Kalan**

Svetovalka za vokalne tehnike **Irena Tomažin Zagoričnik**

Lektorica **Maja Cerar**

Oblikovalec svetlobe **Andrej Koležnik**

Oblikovalec zvoka **Sašo Dragaš**

Asistent scenografke **Janez Koleša**

Vodja predstave **Jani Fister**

Tehnični vodja **Janez Koleša**

Vodja scenske izvedbe **Matej Sinjur**

Vodji tehničnih ekip **Branko Tica** in **Boris Britovšek**

Tonski tehnik **Tomaž Božič**

Osvetljevalca **Aljoša Vizlar** in **Janez Vencelj**

Frizerka **Jelka Leben**

Garderoberka **Dijana Đogić**

Sceno so izdelali pod vodstvom mojstra **Vlada Janca** in kostume pod vodstvom mojstric **Irene Tomažin** in **Branke Spruk** v delavnicah MGL.

Igrata

Jess **Ajda Smrekar**

Sarah **Lena Hribar**

Zahvaljujemo se Jušu Golmajerju,
da je vedril na dežju.

Lena Hribar in Ajda Smrekar

Brezupna. Mislim, da moram slišat, kako rečeš, da sem.

EVA MAHKOVIC

Ob dramskih tekstih, pri katerih delam, v zadnjih letih tudi ob pisanju za gledališki list najraje identificiram motive, ki me najbolj nagovarjajo osebno.

Jeza

Jeza mi večino dosedanjega življenja ni bila preveč domač greh, agresijo sem vedno obračala navznoter in ob tem se je moja jeza še najpogosteje spremenila v žalost. V zadnjih dveh letih (recimo) pa je jeza, kot z morda premalo močno slovensko besedo imenujemo enega sedmih smrtnih grehov krščanstva, postala čustvo, ki ga vedno pogosteje in močneje občutim in razumem. Mislim, da je to povezano z leti, z določenim življenjskim obdobjem (zgodnja trideseta?), ki mu pripada tudi ena od dveh oseb sodobne drame britanskega dramatika Simona Longmana *Koščki svetlobe*, Jess (druga, Sarah, pa je od tega naporenega življenjskega časa samo leto ali dve oddaljena).

Težko je pravzaprav določiti, ali je smrtni greh Jess jeza ali (moj sicer najljubši) napuh. Njeno obnašanje je prežeto z enim in drugim. Najprej, Jess je v igri izredno dominantna, skoraj do konca ves čas narekuje teme tega zvečine monološkega srečanja med sestrama, narekuje gibanje po prostoru (čeprav je mesto srečanja Sarin dom), narekuje temperaturo in generalno atmosfero, ker: *it's all about her*. Aktivna je, Sarah se nanjo skoraj do konca samo odziva, omamljena in otopela od asociativnih preskokov vseh možnih vsebin, ki prihajajo z vseh strani. Jeza pa zato, ker je Jess napolnjena z agresijo, ki plane na površje ob vsakem (tudi če samo prividnem) znaku zunanje nezaupnice, njeno nasilje je usmerjeno navzven in navznoter, navzven kot ščit in navznoter kot najbrž že kar osnovna premisa njene osebnosti, nereflektirani nenehni nemir, brazgotine po rokah, pikado puščice, ki si jih pustiš zabiti v dlan, nore količine popitega alkohola in *to, da se stepeš*, in tekila in *nekaj, kar naredi vse malo bolje* v prahu, in *razmišljala sem o plavanju* (čez obzorje) – same take stvari, ki to močno negativno čustvo, ki je notri,

vsaj začasno zajeziijo, ker *jaz sploh ne vem, kako naj to prekinem*. Igra se zgodi v eni noči in ne vemo, kaj po koncu namerava Jess. Kljub vsem besedam, ki jih je izgovorila, o svojih namenih, kaj šele občutkih, o sebi, ni veliko povedala, tega niti ne zna. Vendar pa je v svojem hitrem, premikajočem se, nevarnem življenju očitno že prišla do nekakšnega preloma. Ker lahko sklepamo, da se ni odločila za radikalno spremembo v karieri ali življenjskem slogu (*jaz samo ne vem, kako naj to prekinem* ali *naredila sem par res zafukanih pizdarij*), bo Jessino življenje po izteku te kresne noči kvečjemu slabše, v njem bo še več nasilja, brez cilja, morda gre preprosto tudi že h koncu.

Druga

Na drugem, pasivnejšem koncu tega sestrskega reuniona je Jessina leto mlajša sestra Sarah. Čeprav se Sarah in Jess vidita po dvanajstih letih, se zdi, da je njun medsebojni odnos bistveno definiral njuni osnovni poziciji v kontekstih medčloveške komunikacije: Jess podaja, Sarah sprejema. Ne vemo, kakšna je bila v teh dvanajstih letih Jess, s kom se je družila in če ji je bil (razen starejšega para prodajalcev fish'n'chipsa, pri katerem je nekaj časa živela in delala) kdo blizu, vemo le, da v življenju potrebuje publiko (*tak večer je, ko ti fore res dobro grejo; vsi navijajo zate*). Ne vemo, s kom se je v vseh letih družila Sarah, vemo le, da nima družine, da nima najbližjih, da še v službi nikogar ne pozdravi (*samo nasmehnem se, ali vsaj mislim, da se*). Poznam nekaj navzven jeznih ljudi: v konfliktu z njimi kot introvertirana oseba; oseba, ki redkokdaj da pobudo; ki je (to je tudi zapisano praktično v definicijo mojega poklica) bolj navajena na odziv kot na iniciativo, nimam orožja. Tudi Sarah je ta »drugi«. Njeno osebnost in komunikacijske lastnosti ključno definira različnost od Jess in osebnosti, ki jo je oblikovala ona.

Nemoč človeških jezikov

Jess govori in govori. Iz množice besed, množice načinov, kako se približati Sari (ki pa se po drugi strani ne zdijo prav raznovrstni ali inventivni, saj Jess molčeče partnerke nikoli, razen kdaj pa kdaj slučajno, ne uspe zares razumeti, se ji približati na njen, Sarin način, *#napuh*), razberemo samo koščke skupne zgodbe, skupne preteklosti, skupnih travm, polnopomenskih povedi, fraz, celo besed, na katere bi se bilo mogoče opreti. S te strani *Koščki svetlobe* formalno izrekajo velikansko nezaupnico jeziku, človeškim besedam, ki nam po prastari kanonski avtoriteti Voltairu v veliki meri niso bile dane za sporočanje, ampak *za prikrivanje misli*. (Obenem pa je Longmanov način izražanja tako zelo človeški: naturalistično verjeten.) Človeškemu jeziku uspe sporočiti izredno malo; tisto, kar je zares vredno razbiranja, se pogosto zgodi vmes, ne v načrtovanih mislih, pa tudi v neverbalni komunikaciji ne, pač pa v zdrsih, v stvareh, ki jih Jess morda pravzaprav ni hotela izreči, v redkih odgovorih, ki jih Sarah ni uspela razmisliti, v besedah, ki so ušle in nepričakovano sprovedle nekakšen *pomen* in z njim *razumevanje*. Vse to se sliši zelo ohlapno. V poskusu opisa svojih občutkov glede te dolge igre, ki preko praznin in praznin in praznin poskuša ubesediti košček smisla, se v nezmožnosti besed zelo izgubljam tudi sama. Stavki so razsekani.

Misli so nedokončane. Zgodbe so brez poante, brez cilja, nastanejo iz hipnega navdiha, *filajo zrak*. Vendar za vsem tem ne-pomenom čutim ogromno potrebo po približevanju, po želji človeka po človeku; do zblizanja pa bo lahko prišlo samo slučajno, če se zgodi, da beseda pade na pravo mesto (in kako krhko je tako ujemanje, četudi do njega pride!), če se kdaj zasveti kakšen *košček svetlobe*. V tem so *Koščki svetlobe* grozno ganljivi in grozno resnični. Tako Jess kot Sarah, ena s poplavo besed, premikov in dogodkov (vsaj dogodkov, kakršne si lahko zamislimo, da se zgodijo v pubih, potem ko so že zaprli vrata), druga s popolno odsotnostjo vsega tega, najbrž živita zelo podobni življenji, ki ju je najbolj točno opisati z izjemno samostjo. Ampak *Koščki svetlobe* imajo več kot sto strani. Samost še nikoli ni bila tako zgovorna.

Sestri

Imam sestro, ki je dobra tri leta mlajša. Ljudje pravijo, da sva si fizično zelo podobni, čeprav si nisva tako zelo. Ko sva bili otroka, sva bili pogosto v konfliktu. (Bolj kot z bratom, ki je mlajši še nekaj let, predvsem pa je, to je ključna razlika, brat in ne sestra). Življenja brez izkušnje odnosa s *siblingom* (znotraj družine, ki je načeloma še vedno povezana, ki je še vedno celica, ki kljub trem odraslim otrokom preživi skupaj še razmeroma veliko časa) si sploh ne znam predstavljati, ta odnos je emocionalno heterogena in nelogična enota: hecen spoj intuitivnega poznavanja (in razumevanja) in popolne tujosti; razumevanja, ki se lahko zelo hitro obrne v frustrirano nestrpnost občutka prikrajšanosti; enakih izkušenj, občutkov in besed, s katerimi bi s *siblingoma* opisali na primer starša ali njun način vzgoje, na drugi strani pa radikalno različnih pogledov na lastne pozicije znotraj družine. Za Jess in Saro, ki sta zaradi majhne starostne razlike najprej sedemnajst let preživeli skupaj in se sooblikovali, potem pa za dvanajst let zamrznili odnos, je zaporedje postaj jeze in frustracije in ljubezni na poti, ki jo v tej noči prehodita, lahko še toliko manj logično, brez jasne vzročnopsledičnosti in povezav. Samo ena beseda je lahko dovolj, da sestra na drugo sproži svoj srd, in samo ena, da zaradi nje začuti poznavanje in bližino.

Zadnja večerja, kresna noč

Igra se zgodi v eni noči. Časovnost igre s tako zgradbo je nekoliko naporno uprizarjati, saj s svojo zgradbo (členjena je z ohlapnimi elipsami različnih obsegov) in obsegom po eni strani nakazuje trajanje in fiktivni čas daljša, po drugi pa se nikakor ne sme izogniti niti občutku uokvirjenosti z razmeroma kratko časovno enoto (ena noč), ki ni tako zelo drugačna od realnega časa, ki teče tudi v dvorani. Čeprav datum ni neposredno omenjen, lahko razberemo, da se dogaja na 4. november, ki je predvečer noči Guya Fawkesa: pomembne noči znotraj angleške kulture. V Veliki Britaniji 5. novembra praznujejo obletnico t. i. afere s smodnikom, katoliškega poskusa atentata na kralja Jakoba I. Praznik se obležuje z ognjemeti, otroci v zrak s prskalicami rišejo vzorce in besede. Od tod naslov: *sparks* (dobesedno *iskre*). Jess v svoji množici besed pogosto in z (za tako divjo punco) morda nekarakteristično

poetiko in nostalgijo našteva (dobesedno) svetle trenutke svojega življenja: svetlobo, ki se poleti odbija od rjave površine sicer ogabno umazane, smeti polne provincialne reke; poletje; najbolj pa se navdušuje nad idejo, da bi lahko ustavila čas in gledala barve, ki se ob ognjemetu zlivajo po nebu. Novembrska britanska kresna noč, v kateri se motivi svetlobe in lepote (ognjemet, kresovi, prskalice) staknejo s temo, dežjem in vsemi Jessinimi negativnimi občutki do življenja, pa se zdi tudi zadnja večerja, ure odtekajo, tudi če še ne vemo, zakaj. Čeprav se nikoli zares ne izreče, zakaj je Jess sploh prišla in kaj bo, *Koščki svetlobe* tudi zaradi postopnega spreminjanja forme, pogostejših elips, počasne preusmeritve fokusa z Jess na Saro zvenijo, da se bo jutri nekaj ključnega spremenilo, da smo pred začetkom nečesa Drugačnega.

Koščki svetlobe

In nazadnje: nadrealno. Igra večinoma posnema realističen govor v realni situaciji. V zadnji petini igre, ko noč že zares dolgo traja in sta Jess in Sarah že marsikaj spili in vzeli, pa se stil dramskega besedila – kot da – nekoliko preobrne. Kot da iz srečanja med Jess in Saro zdaj vstopim v Sarino glavo, polno rdečih in modrih zvezd in dežja in utrinkov in dvanajst ali več let zamolčanih občutkov. Ko Sara ustavi čas – nekaj, kar sta včasih v igri počeli in do česar čutita nostalgijo –, besedilo zamenja formo, situacija srečanja med sestrama postane tekstovna gmota nepovezanih besed, asociacij, utrinkov preteklosti, ki jih (sicer pod vplivom nedefinirane droge) zagleda Sarah, nekaj, kar bolj kot dramski tekst z realističnim dialogom zveni kot jezikovna partitura. Šele v tej novi formi, v trenutku ustavljenega časa, ko je noč še najgloblja, a se bo kmalu prevesila v jutro, kmalu bo vsega konec, se Sarah lahko zares odpre in spregovori. V tem slogovnem preobratu drugačno, novo moč – čeprav so besede še vedno samo majhno, nemočno sredstvo, ki komaj uspe kaj povedati – dobi tudi samo dramsko besedilo. Drama postane poezija.

Izgubljene duše v morju življenja

ANJA KRUŠNIK CIRNSKI

Zelo dolga pavza. Izgubili sta se. Jess ne ve, kaj naj. Sarah strmi v pivo, ki ga ima v rokah. Še vedno ga ni odprla. Edini zvok je dež, ki pada.

Praznina besed

Didaskalije, ki zajemajo pravzaprav kar celo dramsko situacijo. Nekje na poti v življenju sta se sestri izgubili, odtujili. Jess po dvanajstih letih na kresno noč potrka na Sarina vrata – recept za katastrofo. Kresna noč, najskrivnostnejša od vseh noči, najbolj magična od vseh noči, daje besedilu tako nadrealistično kot tudi poetično noto, obenem pa se v bralcu takoj sproži pričakovanje. Kaj neki se lahko pripeti? Kontekst kresne noči daje besedilu odličen prostor. Dramsko besedilo *Koščki svetlobe* je tako z obema elementoma postavljeno v situacijo, ki je sama po sebi dramatična. Zanimivo je, da do katastrofe, do metanja krožnikov, izbruhov jeze sploh ne pride. Besedilo ni napisano po načinu pisanja recimo Yasmine Reza. V tem primeru bi se znašli med nekaj precej dobro situiranimi posamezniki v blišču, ki pa bi hitro prešel v fantastično katastrofalen večer razkrivanja skrivnosti in bruhanja dolgo potlačenih emocij. Namesto tega imajo osrednjo vlogo besede, a ne zgolj vsebina besed, temveč njihov manko in njihov presežek.

Simon Longman je ustvaril dva ženska lika, od katerih za nobenega ne bi mogli reči, da je srečen ali pa dobro situiran. Jess je najverjetneje brezdomka in alkoholičarka, ki opravlja priložnostna dela (če sploh), Sarah pa je neskončno osamljena, čeprav ima tisto, čemur pravimo »urejeno življenje«, življenje po predpisih: dela v pisarni, kjer spregovori le z redkokaterim sodelavcem, ima kolikor toliko solidno plačo, gre po nakupih in pride domov. Razkorak med sestrama je ogromen. Iz koščkov besedila razbiramo drobce njune preteklosti, iz katere je važna predvsem informacija, da je Jess odšla, medtem ko je Sarah skrbela za hudo bolno mamo. Razlika med sestrama je opazna tudi v formi: medtem ko Jess govori in govori, »ker se bo sekirala tudi zaradi tišine in bo kar govorila in govorila in besede ji bodo padale iz ust in filale zrak okrog njiju, dokler se ne bosta zadušili«, je Sarah tiho. Jess

govori iz potrebe po govorjenju, iz čistega strahu pred praznino, ki zeva med sestrama: »Vidiš, Sarah, malo moraš govorit, sicer jaz ne bom utihnila.«

Čeprav bi se po tem kratkem opisu lahko bralcu zazdelo, da so *Koščki svetlobe* dramsko besedilo z izrazito socialno tematiko, moram poudariti, da temu ni tako. Poleg tega, da se vse skupaj dogaja na kresno noč, ko dogajanje na neki točki preraste v fantastično in v *Koščkih* tudi dobesedno opijanjeno, je izrazitih tudi nekaj motivov, ki prerasejo v metafore in besedilu dajo močno poetično noto.

Bolečina vode

Ribe in voda sta dva od teh: dežne kaplje, ki jih ne moreta zaustaviti, reka, v kateri bi Jess rada plavala in ob kateri živi Sarah, morje, do katerega je prišla, ker je zmanjkalo kopnega, ribe, ki jih je pekla v fish'n'chipsu. In seveda Jessin prihod ali vstop z ribo v akvariju, ki bo na bralca ali gledalca bržkone deloval komično ali absurdno, a Jess o svojemu ribaku pravi tako: »Tako da v bistvu ne vem, če je on v redu, ampak recimo, da predvidevajva, da je. Ker bi te še kar bolelo srce, če bi imela depresivno ribo, ne? Če se menda ne spomni več kot pet sekund za nazaj, pa je celo to dovolj časa, da pogleda na svoje življenje in si reče, jebenti, a to je vse, kar je?« Seveda je smešno. Dokler počasi in z bolečino ne ugotoviš, da Jess govori ves čas o sebi: ona je riba, ujeta v akvariju. V bistvu je ujeta vase in v lastne nezmožnosti, v to, da pravzaprav ne ve, kako živeti.

Gaston Bachelard, francoski filozof, ki je pisal o štirih elementih, v svoji knjigi *Voda in sanje* zapiše, da pomeni izginiti v globokih vodah ali izginiti v daljavi, na obzorju, postati del globine neskončnosti. Jess v enem izmed monologov pravi:

»Ampak je bilo lažje, če nisem mislila na to, zato pač nisem. In vse tukaj je vodilo nazaj k njej. Zato sem morala izginiti. Pač šla sem naprej. Hodila okrog. Si našla prevoze. Srečevala ljudi. Spala na vlakih. Spala v posteljah tujcev. Spala na tleh. V redu je bilo, veš? Tak občutek, da sem bila malo svobodna. To je bil v redu občutek. Občutek je bil, da sem stran od vsega. Zato sem pač samo šla naprej. Naprej pila. Bila naprej neumna. Včasih sem pomislila nate, ampak potem sem še malo spila in za nekaj časa pozabila.«

Jess si želi pozabiti – kaj? Svoje napake, svoje izginotje? Ko je zapustila Saro, je nekako zapustila tudi samo sebe. Jess si želi pozabe, mogoče celo smrti. Zanimiva je Jessina trditev: »Medtem ko ta starec v resnici razmišlja, kako dolgo moram še plavat, da bo mraz končno uničil moje osamljeno, osamljeno telo.« Na začetku govori o starcu, potem pa zamenja tretjo osebo s prvo osebo ednine. Torej govori o sebi. Če bi se besedilo nadaljevalo, bi Jess skoraj verjetno našli utopljeno v reki, ob kateri Sarah živi. »Čisto vsak menda ne sovraži svojega življenja?« se Jess na glas sprašuje in romantično melanholijo dežnih kapelj in reke v svojem monologu dobesedno označi s smrtjo:

»Želim si, da bi lahko več plavali v rekah. To bi bilo carsko. Pa ne moreš, ne? Utonila bi, če bi probala. Ne? Rečni tok in to. Najbrž. Vseeno. Itak bi bilo ogabno. Vedno so rjave. Zakaj so reke vedno rjave? Zato ker

v njih odplaknemo naš drek? Po mojem je to. Ljudje vržejo not vse sorte, ne? Stvari, ki jih nočejo več. Smeti. Nakupovalne vozičke. Zakaj je v vsaki reki faking nakupovalni voziček? Take stvari. Staro hrano. Vržeš jo v reko in pozabiš na to. Mrtve domače živali in to. Domače živali, ki so še žive, ampak jih nočeš več imet. Najbrž pristanejo v reki. Psi, mačke, papagaji, vse to. Ljudje si rečejo. Moj pudelj Dave, nočem te več, zdaj greš v tole reko. Ga vržeš not. Pozabiš na to. Stari avti, dojenčki, kavči. Vse to. Mogoče ne dojenčki. Upam, da ne. Dojenčki ne. Ampak. Mrtve domače živali pa ja, najbrž. Ribe. Kar ni tako grozno, ker ribe naj bi itak bile tam.«

Bolečina vode je brezmejna, zapiše Bachelard.

Zvezde in čas

Ne znam si čisto predstavljati te fantastične, nadrealne izkušnje kresne noči. Sanje, tu in tam, ja, vendar so občutki po sanjah zmedeni, ne pa magični, kot da bi se vse lahko še spremenilo. Najbližje temu je bilo mogoče izkustvo za novo leto, ko sem zagledala zvezdni utrinek. Vsepovsod so bili ognjemeti, bliskalo se je in slišalo se je vreščanje ljudi. Razen z nenaseljenega osamljenega sosednjega brega. Nad njim sem zagledala zvezdni utrinek le nekaj sekund po polnoči. V želodcu sem začutila metuljčke in čeprav s svojim bolj kot ne sarkastičnim pogledom na novo leto le-tega ne doživljam kot romantično navdihujoč dogodek, se mi je za kakšno uro res zdelo, da se lahko moje življenje obrne in da je vse, ampak prav vse mogoče. Podoben občutek, čutenje sem zasledila pri Sari, ko opazuje zvezdo skozi okno.

Takrat govori ona, ne Jess. Redkobesedna Sarah, osamljena Sarah pove o sebi (pre)malo, najbolj presenetljivo in presunljivo pa je, ko izreče en sam stavek: »Tako dolgo sem bila sama.« Sarah je enigma, ne vemo čisto zares, kaj misli in čuti. Tišina, s katero se odziva na sestrine besede, je mučna. Za razliko od Jess, ki je očitno obupana, je Sarah zaprta vase, zadržana, njeno trpljenje je tiho. Zadeta in pijana od mamil, alkohola, kresne noči in Jessine prisotnosti začne prvič, odkar jo vidimo, zares govoriti, se izražati. Kar lahko opazim v njenem monologu, je neizmerna potreba po sestrični prisotnosti. Spomin iz preteklosti, ko sta se pogovarjali o zvezdah, ker je Sarah hotela biti astronautka, in daljni spomin na to, ko sta kot majhni deklici poskušali ustaviti čas. Trenutek otroštva se tako za Saro ponovi, saj je ona, njena osebnost obstala v tistem trenutku med otroštvom in odraslostjo, ki ji ne moremo zares reči puberteta: deklico, ki je skrbela za svojo bolno mamo, je zapustila sestra. Po mamini smrti je ostala tudi fizično sama, čeprav je v resnici ostala sama že takrat, ko je Jess odšla. To otroštvo se za Saro ponovi: za nekaj minut tega večera je spet majhna deklica, ki ima sestro. Srečamo Saro-otroka, ki je v neki odrasli, razočarani verziji Sare čepela dvanajst let.

Sarah tleskne s prsti in dežne kapljice se ustavijo. Čas se ustavi. Fantastični, nadrealistični trenutek dramskega besedila je tukaj. Jess je rekla: »Ko tlesknem s prsti, se čas ustavi. Dežne kapljice zunaj so obvisle v zraku. Dežne kapljice tam zunaj. To so dežne kapljice izpred dvanajstih let in še niso padle na tla. Pač ustavile so se. In medve

sva tukaj. Medve sva.« Sarah v trenutku, ko je čas ustavljen, izpove vsa svoja čustva, navkljub temu, da že ve, da bo njena sestra spet odšla, da jo bo znova pustila osamljeno in samo – mora se izpovedati, pa čeprav praznini stoječega časa. Pa čeprav za nekaj ur ni bila več tako prekleto sama.

Nepričakovanosti, nesposobnosti, nezmožnosti

Dramsko besedilo se zaključí v tretjem prizoru – dež je ponehal, noči ni več, na vrsto pride jutro, življenje – življenje, za katero je Sarah upala, da bo danes drugačno. Vendar je zgolj drugačno od opijanene kresne noči. Jess ni več, pred zmačkano Saro stoji enajstletni fantek Sam, Jessin sin, ki bo storil vse, da ga bo nekdo imel rad. Skrbel za Saro, ji dal čas, jo čakal. Karkoli. Glede na ta presenetljivi konec se nam Jessin temačni monolog o rekah smrti prikaže v drugačni luči.

Jess bomo najbrž na koncu obsojali. Ker ni bila sposobna skrbeti, ker ni zbrala življenjske moči, energije, volje in kar je še tovrstnih fraz. Nesposobna za življenje, bi rekli nekateri. Tako ali drugače se bo morala soočiti s posledicami. Vendar mogoče je druga plat to, da je ljubila dovolj. Dovolj, da se je odstranila, dovolj, da bo pustila, da se jo zasovraži.

Kakorkoli se bomo odločili – jo obsojamo ali je ne, je grozna oseba ali ne, karkoli se nam zdi, da si moramo reči ob njenem odhodu, alkoholizmu, odnosu do sestre, mislim, da si moramo zraven ponoviti še eno od Jessinih replik. Občutek, ki ga izraža, smo vsi že kdaj občutili: nezmožnost, nemoč. Občutek, da si premalo, da ne zmoreš, da ne znaš in nikoli ne boš zmogel: »Kot da imam v grlu faking kamen in kot da je moje srce polno kurčevih lukenj. Kot da se bom raztopila, kar tukaj pred tabo, tako me faking stiska.«

P. S.: Od Sare za Jess, ob vrnitvi

Urban & 4: *Ribe* z albuma Mamut (2014)

A mogli bi se spustiti dole u luku
dok grad još spava
i ne pravi buku.

Pripremiču nam udice,
popio sam lekove,
ruke se ne tresu više.
Dugo nisam bio voljen,
nakon kiše
ribe grizu kao lude.

Toliko te volim,
da se pomalo i bojim.
Može li život
stvarno postati bajka?

Tvoje me usne
kao sunce griju.
Dogovor je dogovor.

Sve što ulovimo,
mi pozdravimo pa zagrlimo,
poljubimo i vračamo u more.

Ponovi ono svoje,
ponovi ono svoje.

I ribe su jednom izašle iz vode,
izgubile škrge
i dobile noge, dobile noge.

Gledamo kako bljeskaju peraje,
ribe sretne dubine
i struje vam lake.

Volim tvoje lude priče,
zaboravim na vrijeme,
uvijek si bila bistrija od mene.

https://www.youtube.com/watch?v=cpsBReid__c

Poskus vzpostavljanja izgubljene bližine

LARA PAUKOVIČ

Sestrski odnos je verjetno eden najkompleksnejših, najzahtevnejših, a – morda ravno zaradi tega – najlepših odnosov v življenju. Skoraj v vsakem starostnem obdobju se ti zdi, da ima tvoja sestra nekaj, česar ti nimaš, bodisi več starševske pozornosti bodisi kaj tako banalnega, kot so lepši lasje ali čistejša koža, trmasto ji zavidaš in igraš žrtev, čeprav ti je popolnoma jasno, da si tudi ona vsaj na trenutke misli, kako je po krivici prikrajšana za nekaj, kar je tebi samoumevno. Sestra je model vedenja, videza, vrednot ali kar vsega navedenega, od česar bežiš in čemur hkrati želiš biti podoben – po eni strani ti laska, ko ti sorodniki in prijatelji govorijo, da »si v šoli bolj pridna kot sestra« ali da je ona »bolj trmasta kot ti«, po drugi pa veš, da se boš slej ko prej znašla v situaciji na drugi strani tehtnice, pred vprašanjem, zakaj nisi »bolj prijazna, empatična, potrpežljiva, tako kot tvoja sestra«. Dokler so te kvalitete razdeljene približno pravično, dokler se tehtnica nagiba enkrat v eno, drugič pa v drugo smer, sicer še nekako gre – naporno in nezdravo za razvoj sestrskega odnosa postane, ko ena sestra v očeh drugih začne veljati za dober, druga pa za slab vzor. Tako kot na primer v Shakespearovi komediji *Ukročena trmoglavka* ali njeni sodobnejši priredbi, kulturnem filmu, ki je zaznamoval konec devetdesetih, *Deset razlogov, zakaj te sovražim*. Bianca je stereotipno *dekliska*: priljubljena in lepa, njena starejša sestra Kat pa *fantovska*: uporniška, trmasta, nergaška in neprilagojena (vendar – kakšno presenečenje – pametnejša in manj plehka od Biance, ker dekleta pač nikoli ne more biti vse hkrati). Ker njun tiranski in starokopitni oče ve, kako (domnevno) težka je Kat, uvede pravilo, s pomočjo katerega naj bi hčeri obvaroval pred ljubezenskimi pastmi: Bianca lahko začne na zmenke hoditi šele, ko bo to počela tudi Kat, ki za razliko od spogledljive sestre nima posebne želje po druženju z moškim spolom.

Čeprav o Jess in Sari, sestrah in glavnih junakinjah drame Simona Longmana *Koščki svetlobe*, ne izvemo toliko kot o Bianci in Katarini v *Ukročeni trmoglavki*, drama se namreč – razen zaključnega prizora – odvije v enem samem dnevu v njunem življenju, ko dolgo ločena svetova ponovno trčita, bi brez težav lahko rekli, da je »trmoglavka« (ali v izvorniku *shrew*, kar bi ustrezneje prevedli prepirljivka ali jezikavka) v tej dvojici Jess. Sarah je umirjena in preudarna, Jess ves čas *on the go*. Sarah dela v pisarni, Jess je opravljala kopico začasnih del in se nikjer

preveč briljantno odrezala. Jess je pretirano zgovorna, tudi ko ni treba, dejansko ustreza definiciji jezikavke, Sarah iz sebe spravi komaj kaj. Jess je od nekdanjega preveč pila, se zapletala v težave in pobegnila od doma, ko je njuna mama zbolela, Sarah je predano skrbela za mamo, ji kuhala in brala. Jess je nesramna in egoistična, Sarah uvidevna in požrtvovalna. Vseeno je sestrsko ljubezen brezpogojna – Sarah do sestre goji nežna čustva navezanosti, ki so, kot se izkaže, še vedno prisotna, ko se Jess po dvanajstih letih odsotnosti brez pojasnila prikaže pred njenimi vrati. Kako nesebična je lahko naklonjenost ene sestre do druge kljub nepremostljivim razlikam med njima, piše tudi irska avtorica mlajše generacije Emilie Pine v svojem avtobiografskem eseju *Nekaj o meni*, v odlomku, ki osvetljuje njen pobeg od doma pri petnajstih in ki se, čeprav je šlo za veliko krajšo odsotnost, presenetljivo prilaga Jessini in Sarini situaciji: »Mlajša sestra je bila enako prizadeta v naši družini, pa vendar je stanje obvladovala tako, da je bila najprijaznejši, najbolj čustveno odprt otrok, kakršnega bi mogli srečati. Bilo je, kakor da hoče biti moje nasprotje, podobno kot toliko drugih mlajših otrok, ki se hočejo odmakniti od svojih sorojencev. Pa ni bila odmaknjena, vedno me je objemala in pomirjala. *Ko sem pobegnila, se je nenadoma znašla kot edini otrok v hiši. Dejstvo, ki ga na poti skozi vrata nisem niti za trenutek upoštevala. Toda zadelo me je v polno, ko sem se vrnila. Pozvonila sem na vratih in sestra je pritekla in me ovila v najtesnejši objem, kar sem jih kdaj občutila. Jokala je. Z velikimi žalostnimi očmi se je zazrla vame in vprašala: "Zakaj si nas zapustila?" In nisem imela odgovora. Nisem pričakovala, da me bo pogrešala ali da bo vesela moje vrnitve ali da potrebuje, da sem doma in ne odhajam. V sebičnosti, ki jo je potrjevala lastna čustvena bolečina, sploh nisem pomislila na potrebe kogarkoli drugega.*«

To bi bilo čisto lahko nekaj, kar bi napisala Jess o Sari, če bi bila tako artikulirana kot Emilie Pine – vendar ni, je bolj plaz nereguliranih, naključno sestavljenih stavkov. A tudi ona nima zares odgovora, zakaj je izginila in mlajši sestri pustila, da se sama sooči z mamino boleznijo. In tudi ona se verjetno ni zares zavedala, da jo Sarah potrebuje (»Čakam te. Dolgo časa čakam. Ti ne. Ti ne prideš nazaj, ne,« se njenega odhoda spominja Sarah proti koncu drame). O Sarini požrtvovalnosti izvemo precej, na primer to, da je komaj osemletna pomirila po nepotrebem paranoično desetletnico Jess, ko je bila ta prepričana, da jo bodo zaradi otroške potegavščine aretirali, ali pa brisala kri z njene glave, ko jo je med mamino boleznijo pijano in krvavečo našla pred kuhinjskimi vrati. »Težko je bit pogumna in razumela sem, zakaj si taka, kot si bila. Ampak nisem si mislila, da boš šla,« pravi Sarah zdaj. Vso to ljubezen in razumevanje je Jess nosila s sabo vseh dvanajst let, ko je bila ločena od sestre – a se ne glede na to ni mogla pripraviti do tega, da bi prišla nazaj. Ko pa je, je bilo to zopet iz sebičnega vzgiba.

Najdlje, kar se s sestro, ki je danes ena mojih najbližjih prijateljic, nisva pogovarjali, je bilo nekaj mesecev. Ob njenem vstopu v gimnazijo sva se oddaljili: njo je potegnila drugačna družba, navade, način življenja, jaz pa sem bila preveč okupirana s svojimi obveznostmi in urejanjem življenja po načelih, za katera sem takrat mislila, da so prava, da bi ji zares prisluhnila, jo poskusila razumeti – hkrati pa sem se kot tipična starejša sestra počutila poklicano za deljenje pokroviteljskih nasvetov, tudi ko me za to ni prosila. Nazadnje je počilo, ko sem se vmešala

v njen odnos z osebo, ki je nisem odobraval – ker me ni bila pripravljena poslušati (in imela je prav, kajti kdorkoli misli, da lahko presoja, kdo je primerna družba za nekoga drugega in kdo ne, je egocentričen bedak), sva ta čas, dokler se zamera ni ohladila, po stanovanju hodili druga mimo druge. Ne vem natančno, kdaj sva imeli prvi normalen pogovor po tem premoru, spomnim pa se, kako nerodno je bilo ponovno vzpostavljati komunikacijo po mesecih molka (oziroma enozložnic, kajti če živiš pod isto streho, si to, da bi se popolnoma prenehal pogovarjati z nekom, težko privoščiš). Kako šele vzpostavljati komunikacijo po dvanajstih letih, ko ne le da s sestro nisi govorila, ampak nisi imela pojma, kaj se dogaja z njo? Z veliko alkohola in *smalltalka*. Jess se premočena do kože, z zlato ribico v stekleni bučki v naročju, nariše v Sarini dnevni sobi, po nekaj začetnih čudaških *conversation starterjih* iz nahrbtnika potegne pivo, cider, viski, vodko, rum, tekilo, džin, vino in kar je še alkoholnih pijač, na katere ponavadi pomislimo, ko se gremo ven zabavat – in sestri predlaga, da bi se skupaj »malo napili in izvedeli, kaj je novega«. Bližino želi sforsirati s tem, da s Saro resnično deli prav vse, kar se ji v določenem trenutku, v tem večeru, ki ga po dolgem času preživljata skupaj, plete po glavi. Sari, že tako sramežljivi po naravi, je mučno – in kako ji tudi ne bi bilo? Zamujenega je ogromno. Za nekatere stvari, ki so se moji sestri dogajale v kratkem času, ko sva bili odtujeni, sem izvedela z nekajletno zamudo, za nekatere verjetno še danes ne vem. Ravno tako ne poznam niti vseh aspektov njenega življenja iz obdobja, ko sva si bili blizu; sem ter tja me kaj šokira ali preseneti in občutek imam, da se kljub visoki stopnji bližine, ki si jo deliva, pogovarjam z znanko, včasih celo s tujko. Vseeno se mi zdi, da je to nekaj običajnega: vsak človek, naj nam bo še tako blizu, ima delčke osebnosti, skrite otoke, ki jih ne moremo doseči – in morda niti nočemo. A kdaj se ti delčki nepovratno namnožijo in naenkrat sploh ne moreš več do človeka, ki si ga včasih poznal? V Jessinem in Sarinem primeru je škoda precejšnja. V času dogajanja drame sta stari trideset in devetindvajset let – ko sta se zadnjič videli, sta bili še najstnici, v vmesnem času se je vsaka od njiju razvila v avtonomno odraslo osebo in tega gotovo ne morejo popraviti pogovori o banalnostih, kot je dobljena pijanska stava v lokalni. Obe se obupano trudita, da bi se ponovno obnašali kot sestri – na začetku samo Jess, pozneje se začne mehčati in čustva ponovno odpirati tudi Sarah, na koncu že načrtujeta celo skupno selitev –, ob vsem tem pa Jess Sari ne more povedati najpomembnejše stvari: zakaj se je pravzaprav vrnila. In zakaj – zopet – ne more (ali noče) ostati. Njuno srečanje v deževni noči je poskus vzpostavljanja izgubljene bližine, ki klavrno propade. Nekatere prepreke so očitno tako visoke, da niti sestri ne morejo čeznje.

Lena Hribar in Ajda Smrekar

SIMON LONGMAN

Sparks

2018

Drama

First Slovenian Production

Opening 12 March 2020Translator and dramaturg **Eva Mahkovic**Director **Barbara Zemljič**Set designer **Urša Vidic**Costume designer **Tina Bonča**Composers **Davor Herceg** and **Sašo Kalan**Vocal technique consultant **Irena Tomažin Zagoričnik**Language consultant **Maja Cerar**Lighting designer **Andrej Koležnik**Sound designer **Sašo Dragaš**Assistant to set designer **Janez Koleša**Stage manager **Jani Fister**Technical director **Janez Koleša**Stage foreman **Matej Sinjur**Technical coordinators **Branko Tica** and **Boris Britovšek**Sound master **Tomaž Božič**Lighting masters **Aljoša Vizlar** and **Janez Vencelj**Hairstylist **Jelka Leben**Wardrobe mistress **Dijana Đogić**

The set was made under the supervision of master **Vlado Janc** and costumes under the supervision of mistresses **Irena Tomažin** and **Branka Spruk** in the ateliers of Ljubljana City Theatre.

Cast

Jess **Ajda Smrekar**Sarah **Lena Hribar**

We thank Juš Golmajer for standing in the rain.

Sarah and Jess are sisters. Sarah is 29 and Jess 30. Sarah lives alone in Midlands. Her mother died more than 10 years ago, since then Jess has disappeared and never contacted Sarah again. One rainy evening, Jess appears at Sarah's door. She is wearing a backpack full of alcohol, and holding a bowl with a gold fish named Pablo Hernandez. Jess pleads to come in. Sarah offers her sister a shelter. During the following night (the action unravels in one night), Jess speaks a lot: about their past, childhood in Midlands, about the disquiet that made her wander the country without purpose, about memories, but also about sparks of light that are sometimes found in the sky on a midsummer night or on the river surface when the sun shines on it, the sparks of light that give life meaning. When Jess speaks, Sarah mostly keeps quiet. For a long time, it is unclear in what condition the sisters have split and whether they can rekindle their relationship. It is clear, however, that Jess is still unable to tell the most painful things.

Sparks by Simon Longman tackles differences leading to diverse life choices, things we consciously keep remembering, things we have decided to forget, regrets, uncertainty and solidity of sibling relationship. The text is melancholic and witty, bleak as the rainy Midlands but also bright, Jess's and Sarah's words are harsh and poetic, scared, yet hopeful.

Simon Longman is British. He grew up in the West Midlands and studied in Manchester, then worked as a junior playwright in The Royal Court Theatre in the 2013/2014 season. His works *Milked*, *Gundog* and *White Sky* have been staged in several theatres (Royal Court, Bush and Gate) and also earned him several awards.

Pokrovitelj
Mestnega gledališča ljubljanskega

Energija za življenje

Mestno gledališče ljubljansko, Čopova 14, 1000 Ljubljana, Slovenija

Hišna centrala +386 (0)1 4258 222

Tajništvo **+386 (0)1 4257 148**

Blagajna **+386 (0)1 2510 852**, odprto vsak delavnik od 12. do 18. ure in uro pred

predstavo, e-naslov blagajna@mgl.si

E-naslov **info@mgl.si**

Spletno mesto **www.mgl.si**

Barbara Hieng Samobor direktorica in umetniška vodja

Petra Bizjak direktoričina pomočnica – poslovna vodja

Janez Koleša direktoričin pomočnik za tehnične zadeve

Alenka Klabus Vesel dramaturginja in arhivarka

Eva Mahkovic dramaturginja in vodja mednarodnega oddelka

Petra Pogorevc dramaturginja in urednica Knjižnice MGL

Ira Ratej dramaturginja in vodja izobraževalnega programa

Maja Cerar, Martin Vrtačnik lektorja

Simona Belle vodja službe za odnose z javnostmi in trženja

tel. +386 (0)1 4255 000

Branka Lepšina koordinatorka in planerka programa

tel. +386 (0)1 2514 167

Katarina Koprivnikar koordinatorka trženja

tel. +386 (0)1 4258 222

Petra Setničar koordinatorka obiska

tel. +386 (0)1 4258 222

Zdenka Močilnik blagajničarka in informatorka

tel. +386 (0)1 2510 852

Javni zavod Mestno gledališče ljubljansko, ustanoviteljica Mestna občina Ljubljana

Program gledališča financirata Ministrstvo za kulturo (iz proračuna Republike Slovenije) in MOL.

Svet Mestnega gledališča ljubljanskega

mag. Mojca Jan Zoran (predsednica), **Ira Ratej** (namestnica predsednice),

Saša Hren Koritnik, Mojca Slovinc, Aleš Kardelj

Strokovni svet Mestnega gledališča ljubljanskega

Eva Mahković (predsednica), **Alen Jelen, Tone Peršak, izr. prof. dr. Katarina Podbevšek, Matej Puc, Nina Valič**

Gledališki list Mestnega gledališča ljubljanskega

Letnik LXX, sezona 2019/2020, številka 9

Izdaja Mestno gledališče ljubljansko

© 2020 Mestno gledališče ljubljansko

Za izdajatelja **Barbara Hieng Samobor**

Urednice **Alenka Klabus Vesel, Eva Mahkovic, Petra Pogorevc, Ira Ratej**

To številko je uredila **Eva Mahkovic**

Lektorica **Maja Cerar**

Avtor fotografij **Peter Giodani**

Oblikovalka **Mojca Višner**

Tisk **Collegium Graphicum**

Naklada **300 izvodov**

Ljubljana, Slovenija, marec 2020

Po 13. točki prvega odstavka 42. člena ZDDV-1 davek ni obračunan.

